

Kurs: PED 442 vt 2005
Kandidat uppsats, 10 poäng
41-60 poäng
Datum: 2005-06-03

Pedagogiska institutionen
Box 199, 221 00 Lund

Betydelsen av social snedrekrytering och snedrekryteringen till högskolestudier för invandrarstudenter

Norica Teleptean

Handledare: Ulf Torper

ABSTRAKT

Arbetets art: Vuxen pedagogik
Sidantal: 27
Titel: Betydelsen av social snedrekrytering och snedrekryteringen till högskolestudier för invandrarstudenter

Författare: Norica Teleptean
Handledare: Ulf Torper
Datum: 2005-05-20
Sammanfattning: Uppsatsen är en litteraturstudie av befintligt material och befintlig statistik som har gjorts under de senaste 10 åren och som avser den sociala snedrekryteringen. Ändamålet med denna typ av undersökning är att se om, och i så fall vilken effekt den sociala snedrekryteringen har haft när det gäller antalet invandrare till högskoleutbildning. Med invandrare menas utrikesfödda som är folkbokförda i Sverige samt de som är födda här men som har båda föräldrarna födda utomlands. De socioekonomiska grupptillhörigheter betraktas som en allmän faktor dvs. för hela studentgruppen oavsett etnicitet, detta för att se om det har inträffat någon förändring under det senaste decenniet även i detta avseende. Av statistiska uppgifter och andra fakta framgår att det har skett en ökning av rekrytering av invandrarstudenter de senaste tio åren. Vidare vad gäller socioekonomiska faktorer har även här utspelat sig positiva förändringar dock inte i tillräcklig stor omfattning. Det innebär att den sociala snedrekryteringen består och än så länge har regeringens 50 % - mål uppnåtts endast för högre sociala klasser. Detta arbete kan tänkas ligga som underlag för vidarestudier av fenomenet *rekrytering av invandrare till högskolestudier* i den bemärkelse att man kan följa upp dessa studenter utbildning och insläppandet i arbetslivet efter taget examen.

Nyckelord: Invandrarstudenter, högskoleutbildning, social och etnisk snedrekrytering, 50 % - mål, socioekonomisk indelning (SEI)

Innehållsförteckning

Förord.....	2
1. Inledning	3
1.1 Åtgärder som avser social- och högskolesnedrekryteringen.....	3
1.2 Definitioner av begreppet ” <i>invandrare</i> ”	4
1.3 Invandringens bakgrund.....	5
1.4 Syfte.....	5
1.5 Arbetets art	6
2. Teoretisk bakgrund	6
2.1 Etnicitet, etnisk grupp och etnisk identitet.....	6
2.2 Social klass	7
2.3 Kulturellt och ekonomiskt kapital	8
2.4 Samhälleliga satsningar.....	8
2.5 Ungdomskulturen	9
2.6 Olikheter i övergången till högskolan	10
2.7 Föräldrarnas stöd och utbildningsnivå	10
2.8 Stöd utanför hemmet	11
2.9 Utbildningssystemet	11
3. Metod.....	12
3.1 Strategi.....	12
3.2 Urval av material	13
3.3 Databeskrivning.....	13
3.4 Bearbetning av insamlad data	14
3.5 Källkritik	14
4. Resultat och resultatanalys.....	15
4.1 Rekrytering efter svensk jämfört med utländsk bakgrund.....	15
4.2 Representation gentemot gruppen som helhet	16
4.3 Stora skillnader mellan invandrargrupper och lärosätten	16
4.4 Social bakgrund.....	18
5. Diskussion.....	20
6. Förslag till förbättringar och vidareforskning.....	22
Referenser	23

Förord

Under 1900 –talet har det skett en omfattande befolkningsförändring i Sverige med en stor utvandring men med en dubbelt så stor invandring, en siffra på 2,4 miljoner människor. Detta fenomen gav upphov till forskning. Riksdagen och regeringen har länge prioriterat forskning om migration och etnicitet men de senaste 15 –20 åren har även högskolor och universitet runt om i landet ägnat sig åt mångkulturella studier.¹

Under 1990 - talet har man börjat bli mer och mer medveten om invandrarfaktorn och hur denne påverkar det svenska samhälle och man kommer att försöka se på invandrare som en tillgång och inte som en börda. Till en följd av detta kommer det att ske förändringar i skollagen och utbildningssystemet, förändringar som underlättar för invandrare att bli antagna till högskoleutbildningar och det är det som utgör utgångspunkten till denna studie.

De flesta studier som har gjorts präglas av ett svenskt perspektiv därför skall jag i mitt arbete försöka se all information jag går igenom och använder utifrån både ett svenskt och utländskt kulturellt synsätt.

Denna studie vilar sig på min förförståelse att det finns högutbildade invandrabarn som kommer från arbetarhem. Som utrikesfödd och med föräldrar tillhörande arbetarklassen är jag ett levande exempel på att detta är möjligt. Mina två syskon (som inte bor i Sverige) har också en högskoleutbildning. I vårt fall är det tack vare våra föräldrar som har uppmuntrat och stött oss i valet av hög utbildning samt deras starka tron att denne skulle öka markant våra chanser att ha ett bättre liv än dem själva har.

Sist men inte det minsta minst vill jag tacka min handledare Ulf Torper, Ingrid Jönsson på Sociologiska institutionen, Olof Nelsson på utvärderingsenheten och Resic Sanemic på Institutionen för öst – och centraleuropastudier för deras insats.

¹ Lorentz, 2001

1. Inledning

Redan i början på 1900 – talet har man försökt skapa politiska åtgärder för den sociala snedrekryteringen till högre studier. Social snedrekrytering förekommer när barn inte har lika förutsättningar och chanser att nå en högre utbildningsnivå beroende på att de kommer från familjer med olika sociala status.¹ Etnisk snedrekrytering har en likartad innebörd med enda skillnaden att det tillkommer etnicitet som ett av de avgörande villkoren för högre studier.

Sverige har sedan lång tid och mest under de senaste 50-60 åren genomgått en kulturell omvandling från ett homogent samhälle till ett samhälle med stor mångfald där 20 % av befolkningen idag har sitt ursprung i ett annat land och en annan kultur. I Sverige råder välfärd och idén om att alla lika värde och rätten att ta del av detta välstånd oavsett etnisk och social bakgrund. Dock finns det fortfarande stora skillnader när det gäller levnadsvillkor mellan olika grupper och man fruktar att en ny samhällsklass med etniska förtecken håller på att uppstå detta p.g.a. olikheter i tradition och tänkesätt.²

Dessa skillnader kan utjämnas med hjälp av utbildning. Utbildningen ökar förståendet mellan individer och grupper, den ger bättre förutsättningar för personer att delta i samhällslivet och på arbetsmarknaden. Högskoleutbildningen är inte obligatorisk för alla så som grundutbildningen är, men i dagens samhälle ställs det allt högre krav på kunskap och social kompetens vilket leder till att hög utbildning blir en nödvändighet för allt fler. Regeringen är medveten om det och satsar resurser på att uppmuntra fler att välja högre studier.

Regeringens uppsatta mål riktar sig mot hela Sveriges befolkning inklusive invandrargrupperna. Etnicitet är en direktknuten delfaktor till frågan om social snedrekrytering och att stödja invandrare till att engagera sig i en hög utbildning är viktigt av sociala rättviseskäl.³ Social och kulturell blandning i högskolan bidrar till ökad förståelse för pluralism med avseende på kultur- och klasstillhörighet.

1.1 Åtgärder som avser social- och högskolesnedrekryteringen

Det fanns flera åtgärder som Utbildningsdepartementet föreslog i början av år 2000 och vissa har idag blivit en verklighet:

- Obligatorisk introduktionskurs för alla nya studenter – detta testas under fem år i ett pilotprojekt vid tio lärosätten.
- Valbara kurser i svenska språket i högskoleintroduktionskursen.
- Språkverkstäder inom högskolan.
- Svensk undervisning i högskolemiljö för utländska gymnasister och akademiker.

¹ Erikson & Jonsson, 1993

² SOU 2 000:47

³ Erikson & Jonsson, 1993

- Flexibla urvalsregler kombinerat med aktiva rekryteringsinsatser för social och etnisk mångfald.
- Resurser för pedagogiskt mångfaldsarbete.
- Medel för mångvetenskapligt forskningsprogram om mångfald i högskolan.¹

En breddad rekrytering till högre studier innehåller två aspekter: en som handlar om social snedrekrytering och om att individer från arbetarhem i ökad grad bör vinna tillträde dit och en aspekt som tar hänsyn till bl.a. invandrargruppen som kan upplevas som hårt drabbad när det gäller rekryteringen till högskoleutbildningen. Vilken inverkan den sistnämnda aspekten har på högskolerekryteringen är inte lika klart som den sociala bakgrunden men det finns en tendens att betrakta denna som en sida av ett och samma mynt och man talar om social snedrekrytering som direkt kopplad till invandrargruppen.²

En ytterligare åtgärd för att motarbeta den sociala snedrekryteringen var införandet av Internetbaserat distansutbildning (ITD). Studenter som kommer från hem med arbetarbakgrund är fortfarande underrepresenterade i högskolan totalt sett men nätuniversitetet har bidragit till att bredda rekryteringen och idag kommer 30 % av nybörjarna vid nätuniversitetet från arbetarhem. Sveriges nätuniversitet startade våren 2002 och samordnar högskolornas Internetbaserade distansutbildningar. Detta har gett ett mycket positivt resultat när det gäller antal studenter; höstterminen 2003 studerade nästan 33 000 studenter vid nätuniversitetet, vilket utgör 10 % av hela studentpopulationen. Nätuniversitetet har ökat den sociala mångfalden bland studenterna men däremot är det få med utländsk bakgrund som studerar vid nätuniversitetet.³

Samma år, 2002, har regeringen utsett en rekryteringsdelegation för en två års period, som har haft i uppgift att, genom bidrag till aktiva rekryteringsåtgärder stödja och uppmuntra högskolornas arbete att minska den sociala och etniska snedrekryteringen.⁴ Gällande etnisk snedrekrytering har det konstaterats av rekryteringsdelegationen att värst drabbade är barn till invandrare utan akademisk bakgrund och som dessutom bor i områden med låg social status. Där är det få, även i den andra och tredje generationen, som söker sig till en hög utbildning.⁵ Högskolorna har idag ett bra samarbete med gymnasieskolorna men detta bör fördjupas och förstärkas för att överbrygga svårigheterna att komma in på högskolan.

1.2 Definitioner av begreppet ”*invandrare*”

Innan jag fördjupar mig i ämnet känner jag att jag behöver ange vad grundsynen på ordet ”*invandrare*” är eftersom begreppet inte är ett entydigt begrepp och det används på varierande sätt i olika publikationer.

¹ SOU, 2 000:47

² ibid.

³ Johansson et al, 2004

⁴ Rapport från Rekryteringsdelegationen, 2004

⁵ Wood, 2004

Jag fann en intressant definition av detta begrepp i Nationalencyklopedin:

”Invandrare, immigrant, person som flyttar från ett land till ett annat för att bosätta sig där en längre tid, enligt folkbokföringen i Sverige minst ett år. Begreppet invandrare förekommer inte i utlänningslagen”.¹

Statistiska centralbyrån (SCB) betraktar som invandrare de personer som själva är utrikes födda och de med båda föräldrarna födda utomlands men det är fortfarande osäkert vilken innebörd det ges i olika rapporteringar.²

En tredje definition som jag anser vara mer representativ än SCB: s används av Utvärderingsenheten vid Lunds universitets. Denne klassificerar invandrare de som inte har svenska som modersmål och där inräknas även studenter som är utrikesfödda med en av föräldrarna födda utomlands och en svensk förälder. Modersmålet är ett avgörande verktyg för enhetens utvärderingar då man vill se om och i så fall hur språket påverkar studieresultaten hos invandrarstudenterna.³ Dessvärre utför enheten statistik som berör studierna och studenterna vid Lunds universitet och således inte är rikstäckande.

1.3 Invandringens bakgrund

Jag anser passande en kort beskrivning av invandringen till Sverige under de senaste decennierna ty studenternas bakgrund beror i största delen på denna. Under andra världskriget immigrerade till Sverige människor från Tyskland, Norden och Baltikum. 1950 och 1960 - talet var en dominant arbetskraftsinvandring period då ca 50 % av alla invandrare kom från Norden och framförallt Finland. Efter det att arbetskraftsinvandringen upphörde i mitten på 70- talet, har invandringen berott i stort sett på flykting- och familjeanknytning faktorer med många utläningar från utomeuropeiska länder följd under 80- talets mitt av en ökad invandring från krigsdrabbade länder som Iran, Irak, Libanon, Syrien, Turkiet.

Utomeuropeisk invandring har dominerat under många år men med början på 1990-talet sker i stället en ökning av invandrade européer till Sverige där stora grupper kom från Bosnien-Hercegovina och Jugoslavien, även dessa konfliktdrabbade länder. Iran, Irak och Somalia tillhör också de stora immigrationsgrupperna under detta årtionde.⁴

1.4 Syfte

Från början har jag velat undersöka om det finns något samband mellan rekryteringen av invandrarstudenter till högskolestudier och dessa föräldrars utbildningsnivå och sociala status. Till min överraskning och besvikelse fann jag inga data eller annan

¹ www.ne.se

² Öst, 2001

³ upplysning av Ulf Torper vid handledning, 2005-05-13

⁴ Forneng & Gärdqvist, 2004

information i form av exakta statistiska värden som beskriver ett sådant samband. Ewa Foss som är anställd på SCB: s enhet för högskolestatistik har förklarat detta följande:

”[...] vi skulle få ett mycket stort bortfall för dem med utländsk bakgrund om vi gjorde en bearbetning efter social bakgrund”.¹

Därför blev mitt syfte istället att se om, och i så fall vilken effekt den sociala snedrekryteringen har haft på rekryteringen av invandrarstudenter under de senaste tio åren. Syftet inrymde två delmoment:

1. Det ene bestod av att följa upp antalet nyrekryterade invandrarstudenter för att se om det förekom ett mönster.

2. Det andre delmomentet gällde den sociala bakgrunden där jag, pga. saknandet av information som avser endast invandrare, tog hänsyn till och redovisat för både utländska och svenska studenter tillsammans.

1.5 Arbetets art

Forskning som berör invandraspekten och mångkulturalismen i Sverige har en tvärvetenskaplig karaktär. Min studie kan beskådas lika mycket utifrån ett pedagogiskt, och mer exakt ett interkulturellt pedagogiskt synsätt som ur ett sociologiskt perspektiv. Med interkulturell pedagogik menas det som direkt berör frågor om lärande, uppfostran och utbildning där alla dessa komponenter präglas av kulturella dekorer.² En sociologisk ansats innefattar samhällsliga rättigheter som gäller för alla som bor i ett land – i detta fall Sverige, oberoende av social klass, status och etnicitet.

2. Teoretisk bakgrund

Man tillhör en social klass och en etnisk grupp från det att man föds. Det innebär att barn kommer till världen med olika förutsättningar. Sedan växer de upp och uppfostras i den kulturella och sociala miljön föräldrarna lever i. Följaktligen blir det fullständigt omöjligt för barnen att inte påverkas av sina föräldrars sätt att leva och tänka. Samtidigt genomgår varje barn under uppväxten olika utvecklingsfaser. Mycket börjar hända under skolperioden då han/hon växlar kulturella och personliga erfarenheter med sina klass- och skolkamrater. Ju mer heterogen skolmiljön är med avseende till både etnicitet och social klass desto rikare blir bytet.

2.1 Etnicitet, etnisk grupp och etnisk identitet

Begreppet etnicitet härstammar ursprungligen från grekiskans ”*ethnos*” som användes för att referera och kategorisera en grupp, stam eller folk.³ Etnicitet innehåller flera egenskaper. Etnicitet och etnisk grupp karakteriseras av gemensam historia, gemensam kultur, ett kollektivt namn, en samhörighet - och solidaritetskänsla. I nutid betraktas

¹ svar via e-mail, 2005-04-07

² Lorentz, 2001

³ www.ne.se

etnicitet som en aspekt av en social relation mellan människogrupper som ser sig själva distinkta i förhållande till andra samhällsgrupper. Den har dessutom fått en dynamisk karaktär som innebär att den etniska gruppens självidentifikation förändras under ekonomiska, sociala och politiska processer. Etnisk identitet kan beskådas ur två olika perspektiv: ett essentialistiskt eller primordialistiskt och ett konstruktivistiskt. Den essentialistiska synen bygger på individens medfödda egenskaper såsom personliga drag, språk, släktskap, religion och plats. I motsats till denna synvinkel står det konstruktivistiska perspektivet som ser identiteten som skapad under olika historiska kontexter och saknar gemensamt ursprung och gemensam kulturell essens. Etniska grupper blir påverkade av tid och rum, av ekologiska och ekonomiska förändring och framväxt som leder till att grupperna avancerar från ett historiskt stadium till ett annat.¹

Begreppen etnicitet och etnisk identitet fungerar som ett förhållningssätt och används i samhället för att visa vem som har makt att definiera den sociala verkligheten, vem som har förtur i tolkningen av hur samhället ser ut och fungerar. Invandrarna i Sverige antas ha en etnisk identitet som bestämmer över deras tänkesätt och handlingar. Man försöker omedvetet bevara och föra vidare till nästa generation den egna etniska identitet.² Samtidigt blir dessa påverkade av den svenska identiteten samt av politiska och ekonomiska medel som styr samhället i sin helhet. Minoriteternas anpassning kan leda till en försvagning av egen etnisk samhörighet.

2.2 Social klass

Sociala klasser indelas i tre huvudgrupper: hög-, medel- och låg. Indelningen baseras på yrkestitel och status. Men denna är grov sortering ty klass är ett mycket mer invecklat fenomen. Klass beskrivs i termer av homogena existensbetingelser som en grupp människor uppfyller. En klass innefattar primära karakteristiska så som yrke, inkomst, utbildningsnivå och sekundära eller kompletterande egenskaper som etnisk tillhörighet, religion, geografiskt rum, kön, ålder. De homogena betingelserna producerar likformiga dispositioner som leder till likartade praktiker och smaker. Alla dessa utgör individens livsstil. De homogena dragen är homogena bara inom en respektive social klass men skiljer sig mellan klasserna. Detta innebär skilda livsstilar beroende på vilken klass man sammanhänger med. De primära egenskaperna ses som objektiva medan de sekundära som subjektiva. Men det är i själva verket de sistnämnda som beaktas som underförstådda krav och fungerar som faktiska urvals- och utslutningsprinciper med avseende på individens utbildningsval, sociala handlingar eller produktioner och smak.³ Vidare kan det förekomma avvikelser även inom en och samma socialgrupp beroende på individuella skillnader som t ex vegetarism, skilda smaker och utbildningsval. I dagens postmoderna samhälle har det blivit svårare att göra en klar differentiering mellan de olika sociala grupper pga. att samhället erbjuder ett större volym av möjligheter som ger individen mer frihet att välja och kunna passera från en socialgrupp till en annan. Dock innebär denna endast en generell förändring som inte gäller för alla utan bara för den enskilde individen.⁴

¹ Eriksen, 2000

² Jönsson et al, 1993

³ Bourdieu, 1994

⁴ Jönsson et al, 1993

2.3 Kulturellt och ekonomiskt kapital

Med kulturellt kapital menas de legitimerade symboliska tillgångar som behärskan av språket på det sätt som gynnas i skolan, erfarenheter, värderingar. Man kan se det som en kulturell kompetens som öppnar dörrarna till en högre utbildning, ett utbildningsdiplom och befullmäktigad titel i samhälle. Det innefattar också en social dimension som avser det sociala nätet med kontakter som är viktiga för ens möjligheter i livet. I det kulturella kapitalet inräknas även de mer informella ting så som fritidsvanor och musiksmak. Det andra kapitalet, det ekonomiska avser kontrollen över de ekonomiska tillgångarna. Alla har inte tillgång till båda dessa kapitalformer vilket beror på klasskiktningar. Och det betyder inte att möjlighet att utnyttja det ene kapitalet automatisk medför tillträde till det andre. ”*Den nyrike och utbildade småföretagaren med sitt sociala ursprung i arbetarbarklassen som funnits en lönsam nisch har inte nödvändigt mycket till övers för innehållet i den legitima kulturens konstarter*”.¹ Höga sociala klasser får mycket enklare tillgång till både det ekonomiska och det kulturella kapitalet och brukar dominera över de lägre klasserna.² Det kulturella kapitalet erkänns av legitimerade och institutionaliserade samhällsformer som utbildningsinstitutioner, tidningar och böcker. Detta erkännande görs av inflytelserika människogrupper vilka tillerkänner detta kapital betydelsefullhet och ett berättigat värde. Dessa överordnade grupper tvingar de andra, underordnade grupper som inte äger denna kapitalform att godta den som äkta. Att tillhöra den rätta kulturen, det rätta språket och den rätta smaken har stort värde för skolframgången men även begåvning och att ta i anspråk de möjligheter som finns till för alla i samhället har en avgörande effekt.³

I och med att individen tillhör olika sociala omgivningar utvecklar denne karakteristiska tankar och ett utmärkande handlingsätt som utgör hans/hennes *habitus*. Habitus har en väsentlig roll i valet av smaker och praktiker och i valet av utbildning. Den har en medverkande kraft i den kompetens som behövs för att avklara den valda utbildningen och att bemästra praktiken. *Klasshabitus* bestämmer över individens varseblivning, hur denne värderar och kategoriserar sina medmänniskor, andra klasser och miljöer. Skilda habitus innebär olika livsvillkor och förutsättningar inför framtiden.⁴

2.4 Samhälleliga satsningar

Människornas existensvillkor har blivit allt mer påverkade av Sveriges utvecklande till en välfärdsstat. Skillnaderna mellan livsvillkoren har minskat med avseende på den materiella faktorn. Samhälleliga satsningar på utbildning, fritid och kultur har ökat markant. De subventionerade motionsanläggningarna, teatern, konserthuset kan besökas och utnyttjas av alla samhällsklasser och åldrar fast det är fortfarande de från höga socialklassen som drar mest nytta av dessa. Vidare har det satsats på arbetsmarknadspolitik, socialförsäkringar, utbildning.⁵ Gällande utbildningen är studiestödet från CSN ett mycket bra exempel. Förr var det barn från familjer med låg

¹ Jönsson et al, 1993: 26

² Bourdieu, 1992

³ Jönsson et al, 1993

⁴ Bourdieu, 1992

⁵ Jönsson et al, 1993

inkomst som erbjuds möjligheten att ta lån. Numera får alla oavsett klasstillhörighet utnyttja denna möjlighet.¹

Trots alla dessa åtgärder kvarstår skillnaderna mellan olika sociala kategorier. Bandet till ursprunget eller uppväxtmiljön är inte längre lika djupt rotat och det berör bara den enskilde individen. För sociala grupper som helhet återkommer klyftorna generation efter generation även om den homogena familjmiljön har luckrats upp genom omstruktureringar av arbetslivet och förändrade boendeformer. Stora delar av bostadsbeståndet bebos fortfarande av skilda sociala kategorier och kontakten mellan dem är begränsad.²

2.5 Ungdomskulturen

Ungdomsforskningen visar att skolkamraternas normer och värderingar väger tyngre än föräldrarnas och att de lever ett annat liv än vuxnas. Medan vuxnas liv relateras till arbetsliv och föräldraansvar, kopplas de ungas till fritid, konsumtion och utbildning. Av den anledningen har det tilldelats ungdomar en egen kultur. Ungdomskulturen inrymmer tre olika aspekter som samspelar med varandra. En första aspekt berör existensbetingelser eller livsvillkor som kan uttryckas med hjälp av klass och etnisk tillhörighet, den sociala omgivningen som den unga människan växer upp i samt samhälleliga erfarenheter man får dagligen i skolan, på fritiden och genom mötet med media och kultur. Andra aspekten avser olika medvetandeformer om hur ungdomarna själva tolkar och ger mening åt de egna livsvillkoren. Den tredje aspekten innehåller strategier och handlingsmönster man väljer under livets gång.³ Ungdomarnas liv formas av deras existensbetingelser. Men dessa i sin tur påverkas och förändras genom ungdomarnas egna medvetandeformer, strategier och handlingsmönster samt genom interaktion med andras livsstilar och tänkesätt.

Ungdomskulturen är inte homogen utan differentierad pga. att ungdomarna formas av och handskas med olika existensbetingelser och livsvillkor. De skiljer sig i val av utbildning, livsstil och smak beroende på parametrar som social klass, etnisk tillhörighet, segregation i boende och generation⁴ (det kan röra sig om första, andra, tredje generationen invandrare).

Samhälleliga satsningar för unga som exempelvis fritids- och kulturaktiviteter ger möjlighet till omväxling mellan olika kulturkretsar och erfarenheter men det förekommer fortfarande stora skillnader pga. skilda boendemiljöer. Villastads ungdomar rör sig i egna begränsade geografiska områden och även senare i vuxenlivet präglas rörelserna av de sociala rötterna.⁵ Fenomenet är detsamma för ungdomar som bor i mindre attraktiva områden, speciellt i storstäderna. Det är därför mycket svårt att överskrida denna barriär mellan ungdomarnas sociala ursprung.

¹ Gesser, 1985

² Jönsson et al, 1993

³ ibid.

⁴ ibid.

⁵ ibid.

2.6 Olikheter i övergången till högskolan

Olikheter i övergången till högre utbildningar beror på att nyrekryterade studenter har skilda förutsättningar att möta en högskola eller ett universitet. Övergången brukar kännas naturligt för en student som är född i Sverige och som dessutom kommer från ett akademiskt hem. För en svensk nybörjarstudent utan akademisk uppväxtmiljö kan övergången innebära en utmaning. För en student med högutbildade föräldrar men med invandrarbakgrund kan passerandet till högskolan/universitet upplevas som ett krav att lära in den svenska kulturen för att lättare anpassa sig. Och slutligen för en invandrarstudent som kommer från en arbetande klass kan övergången ställa stora krav på dennes lärande, motivation och anpassning.¹

2.7 Föräldrarnas stöd och utbildningsnivå

Det finns ett starkt samband mellan föräldrarnas sociala tillhörighet och utbildningsnivå samt barnets utbildningsaspirationer. Välutbildade föräldrar strävar oftare efter deras barns inriktning på teoretiska studier och i betydligt mindre utsträckning på en utbildning för ett praktiskt yrke. Dessa föräldrar brukar vara mer aktiva i barnets skolarbete, närvara oftare vid föräldramöten, diskutera barnets resultat till skillnad från föräldrar från arbetarklass. De högutbildade föräldrars engagemang och attityder till högre utbildning har en positiv relation till barnens skolprestationer och uppnådd utbildning. Den sociala snedrekryteringen kan delvis förklaras av föräldrarnas uppmuntran och stöd i barnens utvecklingsprocess.²

Förutom den sociala bakgrunden finnes det även en skillnad när det gäller elever som presterar lika bra och har samma betyg men kommer från olika sociala klasser. Även om de åstadkommer likadana resultat väljer barn från akademiskt hem en teoretisk utbildning medan barn från arbetarhem bestämmer sig oftare för en praktisk inriktning.³ Detta visar att en ökad grad av meritokrati eller utbildningsmeriter inte leder till en social utjämning.⁴

Kunskapsnivån i familjen är också betydelsefull för barnens skolutveckling. Arbetarklassföräldrar kan kunskapsmässigt vara engagerade och ge barnet stöd men enbart på en lägre nivå. Ju längre upp i skolåren barnet kommer desto större hinder möter föräldrarna. I detta avseende har kunskapsnivån en starkare effekt än socialklassdimensionerna på barnets skolgenomgång och valet till högre utbildning.⁵

På samma sätt är etnicitet direkt knuten till frågan om social och vidare om etnisk snedrekrytering. Invandrare har i högre grad än infödda arbetarbakgrund, och deras barn får en sämre start i skolvärlden, bortsett från de kulturella barriärer de kan möta. Det är fortfarande den sociala bakgrunden som spelar den bestämmande rollen i barnens

¹ Lorentz, 2005

² Erikson & Jonsson, 1993

³ ibid.

⁴ Åberg, 1998

⁵ Erikson & Jonsson, 1993

skolprestation och utbildningsval medan etnicitet anses ha endast en svag negativ inverkan på elevens utbildningsplaner.

2.8 Stöd utanför hemmet

Uppmuntran från lärare och skolkamrater är också viktiga verktyg för barnens prestation och utbildningsval speciellt när det gäller invandrabarn och barn som kommer från arbetarfamilj. Skolmiljön kan ha en effekt som överstiger hemmets ekonomiska och kulturella kapital. Barnet spenderar en stor del av dagen i skolan tillsammans med kamraterna och påverkas av sina intressen, aspirationer och utbildningsplaner. Att kamraterna planerar att studera vidare på högre nivå kan förstärka egna planer att följa samma väg. Lärarna kan också influera barnet genom en undervisning och kunskapsförmedling som väcker intresset för vidareutveckling och högre studier.

Stödeffekten är positiv så länge det finns ett verkligt engagemang från skolans sida. I motsatt fall då stödet inte kan ges beroende på att t ex skolan saknar resurser kan effekten bli en utökande social snedrekrytering. Vidare om skolan ligger i ogynnsamma miljöer där arbetarklassen och invandrare dominerar, där det inte förekommer en social rörlighet som ger barnet möjlighet att förflytta sig mellan skilda samhällsklasser, ökar risken för social och etnisk snedrekrytering.¹

2.9 Utbildningssystemet

Utbildningsväsendet har en relativ autonomi gentemot staten men det är dock ett maktverktyg som staten använder för att konsolidera sin ställning. Genom politiska krav och beslut kontrolleras utbildningens planerande och genomförande.² Utbildningssystemet är den samhällsinstitution som har det främsta ansvaret att garantera alla barn en grundläggande utbildning och se till att uppfylla målet om lika möjligheter. I och med avskaffandet av enhetsskolan och införandet av obligatorisk grundskola har betydelsen för betyg, konkurrens och urval minskat markant. Eleverna har fått större möjlighet att välja efter egna önskemål bland olika gymnasielinjer, vilket har gett ökad vikt åt motivationsskapande förhållandena i skolan men också i hemmet.³ Samtidigt har skolan fått större och större ansvar i att påverka barnets utveckling och framtids val. Dessutom utgör skolan en mycket viktig del i återskapandet av olika sociala klassers position i samhällslivet och inte minst i arbetslivet. Trots det ger utbildningssystemet främst legitimitet åt högre sociala grupper ställning i samhället.⁴

När det gäller minoriteternas undervisning har utbildningen som mål att främja minoritetsbarnens utveckling till tvåspråkiga individer med dubbel kulturell identitet eftersom man tror att behärskandet av flera språk förstärker individens utveckling. Undervisningen i skolan är inte flerspråkig och inte heller mångkulturell. Skolan

¹ Erikson, 1998

² Bernstein, 1983

³ Åberg, 1998

⁴ Bernstein, 1983

fungerar fortfarande assimilerande vilket medför att många av minoritetsbarnen gör ett språkbyte från modersmålet till svenska under skoltiden. Det finns möjlighet att få hemspråksundervisning utanför skoltiden men det är föräldrarna själva som tar beslutet i denna fråga.

3. Metod

Begreppet ”*metod*” kommer från grekiska ”*methodos*” och innebär tillvägagångssätt för att uppnå viss resultat.¹

I valet av metod har man möjlighet att utnyttja antingen ett kvantitativt eller kvalitativt tillvägagångssätt. Det finns varken kvalitativ eller kvantitativ metod utan det är data man använder sig av som är av kvalitativ alternativt kvantitativ natur. Kvalitativ betyder ord medan kvantitativ innebär siffror, det är egenskaper hos de fenomen vi söker kunskap om och egentligen behöver vi båda för att kunna förstå fenomenet vi undersöker.² Det som kännetecknar kvantitativ forskningsansats är statistik, empiriska observationer och experiment. Kvantitativ inriktade forskare intresseras oftast om att etablera kausala relationer mellan olika begrepp och fenomen. Det innebär, med andra ord, att vissa förhållanden orsakas av andra.³ Däremot faller under det kvalitativa förfarandet djupintervjuer, deltagande observationer, empatisk förståelse, allt från hermeneutik till fenomenologi, från Grounded Theory till existensanalys.⁴

3.1 Strategi

Det finns redan mycket rikstäckande material i form av statistiska resultat, publikationer och informationsmaterial samt böcker som har skrivits och som berör mitt valda tema för detta arbete. Således blir en ytterligare undersökning onödig för det skulle vara en upprepning av ett och samma fenomen. Det är orsaker till att jag fann som mest lämplig och effektiv strategi en litteraturstudie med extensiv ansats som gav mig möjlighet att utmärka många fenomen och människor samtidigt⁵ och kunna se i fall det förekommer regelbundenheter, mönster mellan dessa. En litteraturstudie innebär att man inte har någon definitiv empirisk datainsamling utan man själv samlar in, omstrukturerar och ordnar, analyserar och gör egna synteser av de informationer som i första hand har samlats in av andra⁶, vilket medför ett deduktivt tillvägagångssätt som utgår ifrån redan känd kunskap.⁷ I mitt fall har litteraturstudien medfört en noggrann undersökning av longitudinell studie som sträcker sig från årskull 1993/94 till 2003/2004 ur tillgänglig forskning och befintligt utredningsmaterial, exempelvis statistisk information i form av tabeller och diagram med förklaringar, samt en analytisk textstudie av publikationer, statistiska meddelande (SM), statens offentliga utredningar (SOU) och flera böcker som

¹ www.ne.se

² Åsberg, 2001

³ Bryman, 2002

⁴ da Silva & Wahlberg, 1994

⁵ Befring, 1994

⁶ Nyberg, 2005

⁷ Bryman, 2002

var betydelsefulla för just min studie. Ett ytterligare skäl till att jag har utnyttjat kvantitativ forskning var att jag har kunnat ha en mera kritisk och objektiv inställning till informationerna och resultatet än om jag hade valt ett kvalitativt tillvägagångssätt.

3.2 Urval av material

Det material jag behövde till mitt arbete består av deskriptiv statistik i vilken ingår beskrivningar av olika enskilda variabler, som i denna studie utgörs av: nyrekryterade studenter, etnicitet och social bakgrund, samt beskrivande av sambandet mellan dessa.¹ Ur dessa skildringar och mätningar har jag kunnat läsa och se om det fanns ett mönster med avseende på rekryteringen av invandrarstudenter till högskoleutbildningar. Valet av material och övrig litteratur var ett medvetet val i och med att föremålet för min undersökning bestod i första hand av invandrarstudenter. De statistiska mått jag har tagit i anspråk är rikstäckande vilket innebär att de kan generaliseras och följaktligen ge min utsaga en allmän giltighet.

Mitt första försök var att leta i databaser som LOVISA, XERXES, Libris. Jag har använt sökord som ”invandrare”, ”utbildning”, ”föräldrar”, ”parents”, ”students”, ”education” som kombinerade gav ett visst resultat fast inte tillräckligt satisfierande. I XERXES: s databas har jag letat genom sammanlagt 1056 uppsatser på kandidat respektive magisternivå som studenter på Pedagogiska - och Sociologiska institutionen, samt Social högskolan har skrivit. Bland dessa fanns några som behandlade invandrarfaktorn ur olika synvinklar men om etnisk snedrekrytering fann jag inget arbete och om social snedrekrytering fann jag endast en C –uppsats. Vidare har jag letat i högskolverkets databas för Nationell Uppföljning (NU), på Statistiska centralbyrås hemsida där jag läste många statistiska meddelande, publikationer och tabeller med tillhörande förklaringar. Vidare har jag tittat på regeringens hemsida och närmare på Utbildningsdepartementets innehållande publikationer om olika utredningar direkt relaterade till högskoleväsen. Dagens höga teknologiska nivå ger möjligheten att leta bland tusentals hemsidor och kunna komma in i de olika myndigheters databas och därifrån plocka fram det som behövs för en studie. Det finns dock begränsningar beroende på sekretess och anonymitetsprinciperna och på att vissa material endast kan beställas mot betalning. Jag har även fått flera tips, länkar och böcker av min handledare samt andra lektorer på Sociologiska institutionen och institutionen för Öst- och Centraleuropa.

3.3 Datainsamling

Datainsamlingen har skett gradvis. Först av allt har jag gallrat bort all information som inte gav den beskrivning jag behövde. Med det menar jag uppsatser, statistiska data från Statistiska centralbyrå och Högskoleverket och även viss litteratur som jag inte hade användning av. Nästa steg var att ladda ner, skriva ut och åter läsa de publikationer, statistiska meddelande och tabeller jag fann mest representativa för just mitt arbete.

¹ Bryman, 2002

I min studie har jag tagit del av den information som finns tillgänglig för alla intresserade, för allmänheten. Självfallet har jag försäkrat mig att informationen jag tittar på och använder mig av är tillförlitlig och pålitlig. Institutionella källor såsom årsrapporter, förteckningar över skolregister och liknande har den högsta validitet och reliabilitet för att fastställa yttre ramar hos ett fenomen.¹ Universitets- och högskoleregistren grundas på totalundersökningar; det rör sig om statistiska undersökningar utförda av SCB på uppdrag av Högskolverket och vidare på uppdrag av regeringen. Därför finner jag all anledning att förmoda att de uppgifter som redovisas håller hög kvalitet.

3.4 Bearbetning av insamlad data

Efter att jag väl har samlat in all information och data jag behövde har jag analyserat dem utifrån mitt syfte att verifiera kausala samband som kan finnas mellan mina utvalda variabler. Jag har bearbetat all data genom att jag har tagit fram varje relevant värde som avser det senaste decenniets statistik och som redogör för rekryteringen av studenter med utländsk bakgrund samt den sociala bakgrunden. Sedan har jag jämfört alla dessa värden med varandra, detta för att se om jag finner ett samband mellan dem.

Jag har valt att räkna bort från SCB: s tabeller de uppgifter som avsåg inresande studenter dvs. utbytesstudenter och free movers (de som kommer hit på egen hand). Jag har inte heller tagit hänsyn till dem som kommer till Sverige för att doktorera. Om alla dessa kan saknas vissa uppgifter exempelvis hela personnumret och dessutom vet man inte med säkerhet om de kommer att bo kvar i landet efter avslutad utbildning och inte ens om de skall avsluta hela utbildningen här. För övrigt har jag betraktat invandrarestudenterna som en helhet, som en enda grupp, där jag för samman studenter som är själva utrikes födda med dem som är födda i Sverige och har båda föräldrarna födda utomlands. Av samma ovanstående anledning har jag valt att inte heller titta på könsfördelningen för ingående utan endast där det fanns markanta skillnader.

Jag har utfört egna tabeller inrymmande beskrivande mätningar och diagram med hjälp av Microsoft Excel Kalkylblad. I de fall jag inte har haft tillgång till rådata utan endast fann färdiga beskrivningar har jag skannat diagram som fanns tillgängligt endast i PDF - format och som jag har skrivit ut. Övrig litteratur och texter har tjänat som teoretisk bakgrund och som stöd till min forskningsfråga.

3.5 Källkritik

Antalet invandrare är antingen 500 000 eller 1,7 miljoner beroende på om man tittar på en eller två utrikes födda föräldrar.² Tidigare hade SCB räknat som invandrare även de med en utrikes född förälder men idag betraktas dessa som svenskar. Dessutom tas det inte med i kalkylerna utrikesfödda barn som blir adopterade i Sverige av svenska föräldrar. Sedan finns inräknade i SCB: s diagram som jag har använt mig av även gäststudenter och free movers. Dessa utgör faktorer som kan ge en ofullständig bild av

¹ Befring, 1994

² Nilsson, 1999

verkligheten. Vidare kan statistiken bestämma bara de yttre ramen, dvs. den kan beskriva och förklara vad som händer på ytan men den saknar djupgående kunskap om viktiga aspekter av deltagarnas personliga tankar, upplevelser och motiv.¹ Kvantitativ forskning tillhör den positivistiska traditionen som anser att kunskapen uppstår i formella vetenskaper som logik och matematik. Posivisterna ser människan, deltagaren i en undersökning som ett objekt som avkläds från den känslomässiga detaljen. Min studie och analys av de ovannämnda enskilda statistiska variablerna och sambandet mellan dessa ger en statisk bild om hur samhället fungerar men det finns ingen koppling till människans vardag vilket innebär att det föreligger en bristande ekologisk validitet.²

4. Resultat och resultatanalys

Jag skulle vilja börja med en allmän bild av rekryteringen till högskolor och universitet. All statistik jag presenterar nedan beskriver nybörjarstudenter antagna på höstterminer. Den information jag ville åt gäller det senaste decenniet men i vissa fall där jag inte har haft tillgång till en mera vidsträckt data, kan värdena gälla för en kortare men så aktuell som möjlig period. Dessutom måste jag påpeka att statistik som avser hela Sverige brukar komma i efterhand. Det innebär ett omfattande arbete att kartlägga och fastställa all data som SCB får in ifrån universitet och högskolor runt om i landet. Även om statistiska årsboken för år 2005 har utkommit den 20 april i år innehåller den inte information som avser läsåret 2004/2005. Det är anledning till att jag nämner perioden 1994/1995 till och med 2003/2004.

4.1 Rekrytering efter svensk jämfört med utländsk bakgrund

Nedanstående tabell visar rekryteringen till högskoleutbildning efter svensk-, utländsk bakgrund samt det totala värden för varje år:

År/ht	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04
Svensk bakgrund	52500	54300	52900	51300	52300	54300	55000	58700	60200	57500
Utländsk bakgrund	6690	7500	7360	7280	7680	8250	8880	9990	11100	11500
Total	59190	61800	60260	58580	59980	62550	63880	68690	71300	69000

Tabell 1. Högskolenybörjare efter höst termin och bakgrund

Linjediagrammet nedan avbildar utvecklingen genom åren i relation till förstnämnda läsåret 1994/94, detta för att lättare genomsåda förändringarna:

¹ Befring, 1994

² Bryman, 2002

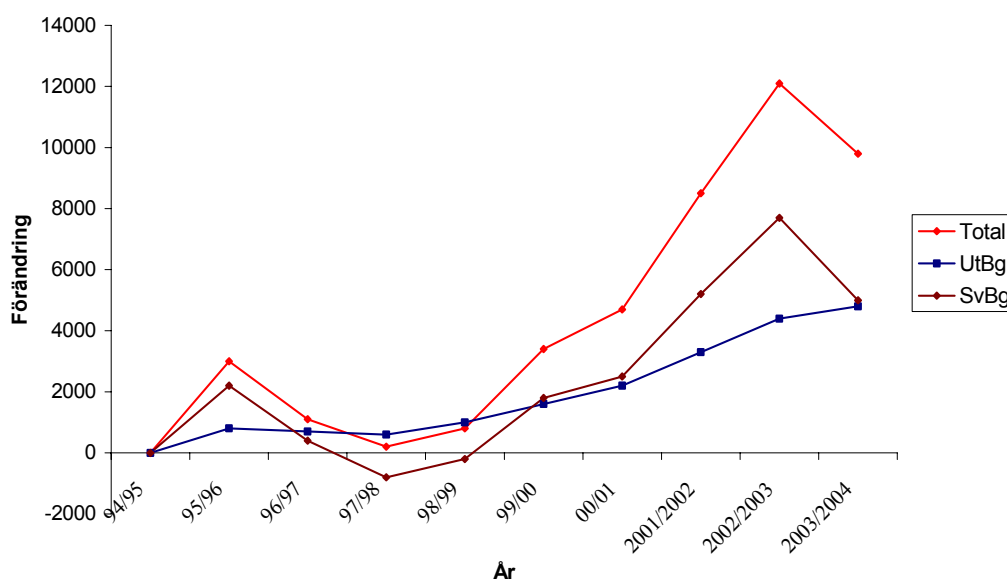

Diagram 1. Förändringsförhållandet utländska/svenska studenter genom åren.

Ur tabellen och diagrammet ser vi att antalet invandrarstudenter har ökat för varje hösttermin, från 6690 läsåret 1994/95 till 11500 läsåret 2003/04, en ökning på 58 %. Motsvarande förändring för svenska studenter ligger på 11%.

4.2 Representation gentemot gruppen som helhet

Vid en jämförelse mellan nybörjarstudenter med svensk alternativ utländsk bakgrund är det viktigt att titta på antalet i respektive grupp i relation till dessa gruppers storlek i Sveriges totala befolkning. Således kan det uppges att representationen i grundutbildningen har ökat för båda grupperna. Läsåret 1994/95 hade invandrarstudenterna en representation på 5% i förhållande till det totala antalet medan de svenska studenterna representerade 8% av befolkningen. Några år senare, läsåret 1999/2000, hade representationen ökat ytterligare till 9% för svenska nybörjarstudenter och till 6% för de med utländsk bakgrund.¹

4.3 Stora skillnader mellan invandrargrupper och lärosätten

Inom invandrargruppen finns stora skillnader beroende på vilket land man kommer ifrån och på den sociala bakgrunden.² Som man kan se i följande diagram har Iran den största andelen på 21 %, i högskolans grundutbildning. På andra plats kommer Polen med 20 % och på tredje Tyskland med 17 %. Däremot är övergången till högre studier mycket låg för invandrare som kommer utanför Europa som Irak med bara 5 % och från Afrika, exempelvis Somalia som utgör endast 4 % av invandrarnas representation till hög utbildning.³

¹ Öst, 2001

² Forneng, 2002

³ SCB: s Statistiska årsbok, 2005

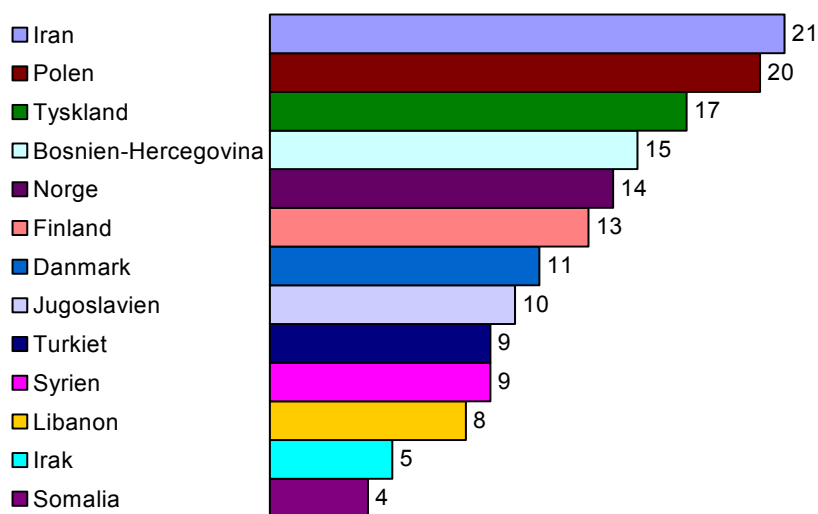

Diagram 2. Andel högskolestuderande utrikes födda, efter etnisk tillhörighet, läsåret 2001/02, i procent

Stora skillnader finner man även mellan olika lärosätten och utbildningar runt om i landet. Följande tabell avser grundutbildnings året 2003/2004¹:

Lärosätt	Södertörns högskola	Karolinska institutet	Lärarhögskola Sthlm	Malmö högskola	Kungliga tekniska högskola	Lunds universitet	Mittuni versitet	Sveriges lantbruksuniversitet
Utländska studenter	27	25	25	24	21	13	7	6

Tabell 2. Andel nybörjare med utländsk bakgrund, i procentenheter

Som det framgår ur tabell 2 ligger Södertörns högskola på första plats där 27% av nybörjarna har utländsk bakgrund medan på Sveriges lantbruksuniversitet består andelen nybörjarstudenter med annat etnisk bakgrund än svensk av bara 6%. Det är vanligt att i de invandratäta orterna som Stockholm och Malmö har utländska studenter en högre representation än i de nordligaste städer som till exempel Luleå, Umeå med en låg andel invandrarstudenter som ligger på 7%. Södertörns högskola, Karolinska institutet och Malmö högskola har haft hög andel nybörjare med utländsk bakgrund under flera år och på lärarhögskolan i Stockholm har andelen ökat stadigt sedan läsåret 1994/1995.² Variationen kan också bero på utbildningsutbudet i de olika lärosätten.³

¹ nyckeltal ur Högskoleverkets databas för nationell uppföljning (NU), 2004

² Strandell & Hedman, 2005

³ Forneng, 2002

Vidare förekommer ytterligare diskrepanser mellan utbildningar inom ett och samma lärosätt. Det populäraste yrkesexamensprogram är specialistsjuksköterskeexamen där 72% av nybörjarna har utländsk bakgrund varav kvinnor utgör en mycket större del på 76% än män som ligger på 55%. Tandteknikerexamen kommer på andra plats med 54% nyrekryterade utländska studenter följt av biomedicinsk analytikerexamen med 48%. På fjärde plats finnes tandläkareexamen med 44%; här förekommer det också stora könsskillnader med 35% kvinnor och 57% män. Markant avvikelse mellan könen hittar man även på tandhygienistprogrammet som har totalt sätt 34% nybörjare invandrarstudenter varav 33% är kvinnor och dubbel så många, 63% är manliga studenter. Lärarexamen har minst invandrarrepresentation med 11% och inga signifikanta könsskillnader.¹

4.4 Social bakgrund

En annan bestämmande faktor för genomgående av en högskoleutbildning är de socioekonomisk indelning (SEI) och den sociala bakgrunden. Med social bakgrund menas föräldrarnas samhällsklass. SEI är ett mått som huvudsakligen bygger på yrke. Högskolenyborjarens sociala bakgrund beskrivs som den högsta av föräldrarnas socioekonomiska grupp eller SEI.²

Nedanstående diagram beskriver andelen med påbörjad högskoleutbildning vid 25 års ålder bland personer födda mellan 1968-1976 efter social bakgrund:

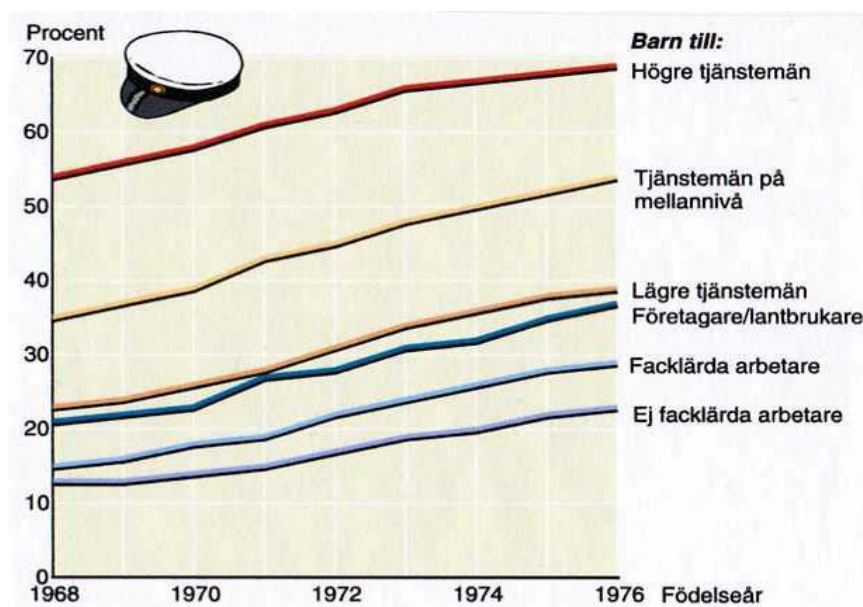

Diagram 3. Rekrytering efter social bakgrund, i procentenheter³

¹ Strandell & Hedman, 2005

² Högskoleverket: definition av begrepp

³ skannad ifrån Foss: s publicering, 2003

Som ovanstående diagram visar har utbildningen på högskolenivå blivit vanligare i alla sociala grupper, dock består ojämlikheten. I årskullen födda 1976 är andelen för barn till högre tjänstemän 69 % medan för barn till arbetare ligger andelen på endast 23 %. Regeringens mål är att 50% av en årskull skall påbörja en högskoleutbildning före 25 års ålder. År 2004 lade andelen på 43,7%. Av dessa utgör de kvinnliga studenter en mycket högre andel på 50,2 % jämfört med sina manliga studiekamrater vars andel ligger på 37,5%. Således kan regeringen uppge att 50 % - målet har uppnåtts men endast hos kvinnor och barn till högre tjänstemän.¹ Kvinnorna har en hög fördelning i båda grupperna.

Diagram 3 beskriver alla nybörjarstudenter oavsett etniskt tillhörighet. Det finns ingen färsk statistik som avser den socioekonomiska bakgrunden för endast utländska studenter men om man jämför utbildningsnivån för infödda svenskar och utrikesfödda finner man ingen avsevärd skillnad utan båda grupperna är lika välutbildade. 26% av utrikesfödda i åldrarna 25 till 64 har en högskoleutbildning jämfört med inhemska vars andel ligger på 29%. Däremot är andelen lågutbildade högre bland utrikesfödda än bland svenskar.²

Ovanstående diagram visar andel nyrekryterade studenter efter socialbakgrund. Ett ytterligare exempel angående sambandet arbetarbakgrund – högskoleutbildning och som avser läsåret 2003/2004 visas i tabellen nedan, detta för att djupare beskriva fenomenet:³

Högskola	Dalarna	Kristianstad	Trollhättan	Uddevalla	Kungl. Tekniska	Uppsala	Lunds	Handels Sthlm
Andel arbetarbakgrund	37	36	34	34	20	20	20	5

Tabell 3. Samband mellan arbetarbakgrund och olika lärosätten, i procent

Ur tabellen kan man se att det förekommer stora skillnader beroende på högskola och universitet. Andelen med arbetarbakgrund är högst vid de mindre högskolorna.⁴ Allra högst utbildningsnivå finner man i Stockholms regioner. År 2003 hade Danderyds kommun flest högutbildade som utgjorde hela 49% av kommunens invånare. Endast Lund kom i närheten med 45% högutbildade. Bland invandrargrupperna som är högre utbildade än genomsnittet för befolkningen som helhet är personer födda i Iran, Irak, Tyskland och Polen. Finland däremot har en ganska låg utbildningsnivå.⁵

Nätuniversitetet rekryterar fler studenter med arbetarbakgrund än vad den traditionella högskoleutbildningen gör eftersom ITD-utbildningar är mer tillgängliga och flexibla för de som annars inte har möjlighet att närvara en utbildning. Var tredje nätstudent har arbetarbakgrund, jämfört med 24% av alla studenter. Lunds universitet flest nätstudenter

¹ Forneng & Foss, 2005

² Olsson, 2000

³ nyckeltal ur Högskoleverkets databas för nationell uppföljning NU, 2004

⁴ Forneng, 2002

⁵ SCB: s Statistiska årsbok, 2005

på 3 899 stycken, följt av Mittuniversitet med 2 940 nätstudenter.¹ De som brukar klara en ITD-utbildning är studenter som läser professionella kurser så som sjuksköterskeprogrammet och lärarutbildningen medan på de andra, kortare kurser redovisas ett mindre lyckat resultat.²

5. Diskussion

När jag började skriva denna uppsats hade jag en stark önskan att visa att den etniska och sociala snedrekryteringen har minskat. Jag anser att jag har lyckats med det. Samtidigt är känslan inte överväldigande därför att resultaten som avser den sociala snedrekryteringen inte är tillräcklig satisfierande.

Andelen nybörjarstudenter från arbetarhem har ökat ständigt på senare år från 20 % till 26 % och inom alla ämnesområden. Men det är fortfarande stor skillnad mellan de olika utbildningarna. Regeringens uppsatta mål att hälften av en årskull skall ha påbörjat en högskoleutbildning vid 25 års ålder uppfylls fortfarande av ungdomar från tjänstemannahem på hög- och mellannivå. De övriga socialgrupper har långt kvar tills uppnående av 50 procent - målet.³ Den sociala snedrekryteringen består och även om det sker förändringar så är dessa små från det ena året till det andra. Den sociala omväxlingen är lägre på långa utbildningar som leder till högavlönade yrken som till exempel läkarutbildning, juristutbildning, civilingenjörsutbildning än på kortare utbildningar, exempelvis lärar- och sjuksköterskeutbildning.⁴

Regeringens ambition att halva befolkningen skall ha en hög utbildning kan bedömas som anmärkningsvärd och mycket positivt. Samtidigt tycker jag att det finns en stor risk med detta mål och att det kan i stället bli en massutbildning, att tonvikt läggs på kvantitet i stället för kvalitet om kraven för antagning till högre utbildning inte håller samma hög standard utan de sänks genom t ex lägre behörighetsnivå. Att fler invandrare kommer in på högskolor och universitet, att dessa har öppnat dörrarna för dem innebär en steg framåt men detta är bara ett första steg. Högskolorna måste se till att behålla sina studenter. I detta avseende lägger jag en stor vikt på högskolornas personal och på deras planering och ledning.

Eftersom det inte finns någon tillämplig rikstäckande information om invandrarföräldrars utbildningsnivå kan jag bara spekulera om barn till högutbildade utrikesfödda själva genomgår en högskoleutbildning. Men det finns bevis på motsatt effekt som i t ex Finland som egentligen har en låg utbildningsnivå men som ändå är ett av dem länder med flest högutbildade i Sverige. Ett annat exempel är Irak med en hög utbildningsnivå men som ändå har en mycket svag tilldelning i svenska högskolor och universitet. Det kan spekuleras om detta beror på att det är många intellektuella finländare och många arbetar – irakier som kommer hit.

¹ Johansson et al, 2004

² Upplysning från Olof Nelsson på Utvärderingsenheten i Lund, 2005-05-13

³ Foss, 2003

⁴ Forneng, 2002

Om vi tittar på andelen studenter med utländskt respektive svenskt tillhörighet och representationen gentemot hela befolkningen finner vi ingen signifikant skillnad. Statistiken tydliggör att etnisk bakgrund inte är en sorteringsmekanism i sig utan att högskolan är öppen för alla som vill söka dit. Slutsatsen blir då att för invandrarstudenterna, så som för infödda svenskar har den sociala bakgrunden den tyngsta inflytande för rekryteringen till högre utbildningar. En ytterligare och kanske lika viktig faktor är hur man själv upplever och bemöter en hög utbildning. Vissa högskolemiljöer kan kännas tryggare än andra. Stöd ifrån läraren och ett bra samarbete med kollegerna gör att man blir mer ambitiös att övervinna hinder som språksvårigheter eller ett första dåligt betyg. Vid de flesta universitet erbjuds det hjälp till studenter som behöver till exempel en uppsatsgranskning innan den lämnas in, det erbjuds också stöd i form av samtal för dem som känner sig osäkra på sig själva. Det som brister i detta avseende är informationen som inte når ut i tillräckligt stor utsträckning.

I dagens samhälle har det blivit svårare att skilja mellan socialgrupperna eftersom chanserna att passera från den ene till den andre har ökat även om bara i mindre utsträckning. Den höga socialgruppen fortsätter att dominera samhället, dess funktion och produktion men det är viktigt för denna att de underordnade klasserna erkänner dennes legitimitet annars förlorar hög klassen dess värde.¹

Angående ITD -utbildningen anser jag att den har en gynnsam sida i den bemärkelse att den erbjuder möjlighet till hög utbildning för dem som inte kan närvara en traditionell undervisning och i synnerhet att denna utbildningsform har bidragit till att minska den sociala snedrekryteringen. Däremot tycker jag att man missar den sociala biten, den direkta kontakten med andra kollegor och med deras sociala och kulturella erfarenheter. Vidare har denna undervisningsform misslyckats med att rekrytera invandrarstudenter.

Utbildningssystemet erbjuder lika möjligheter till högre utbildning men stor betydelse har studentens medfödda intelligens, strävsamhet och intresse. Sedan kan det finnas andra utgångspunkter som väger tyngre t ex i vilken social miljö man har växt upp ty det är där värderingarna och ambitionerna börjar ta form.² Utbildningsväsendet och i synnerhet högskoleutbildningen är ett system som skapar och förändrar den sociala reproduktionen, som distribuerar och legitimerar det kulturella kapitalet.³ Genom en undervisning som breddar och fördjupar insikten och kunskaperna om samhällets funktioner och klassifikationer har vi - som studenter och högutbildade - mer frihet att välja och legitimera en kultur. Vi har även en mer social rörlighet där vi kan "pendla" mellan alla samhällsklasser när vi utför studier som berör olika fenomen i olika sociala grupper och utbildningsnivåer. Några representativa exempel kan jag tänka mig vara enskilda undersökningar eller komparativa studier utförda i eller mellan olika stadsdelar som Rosengård och Limhamn i Malmö eller Rinkeby och Södermalm i Stockholm.

Med avseende på hemspråksundervisning, att den skulle hjälpa invandrarbarnet att utvecklas bättre och öka sin prestation vill jag uppge att jag fortfarande inte har förstått de grunder som utbildningssystemet baserar sig på i detta påstående. Av egen erfarenhet

¹ Bourdieu, 1992

² Åberg, 1998

³ Bourdieu, 1994

kan jag nämna att jag inte har märkt någon skillnad i skolprestationen mellan invandrabarn som ges hemspråkundervisning och de som inte utnyttjar denna möjlighet. Det bör i stället satsas mer på invandrare som kommer hit som vuxna genom mera effektiva undervisningskurser i svenska för invandrare (SFI) så att de snabbare kommer in på arbetsmarknaden.

Det viktigaste i motverkande av etnisk och social snedrekrytering är att de kulturella och ekonomiska kapitalen fördelas så lika som möjligt mellan samhällets grupper. Det vore en utopi att tro på en absolut lika tilldelning för även om vi lever i ett postmodernt välfärdssamhälle förblir de sociala rötterna starka. Vidare måste samarbetet mellan högskolor och gymnasier blir ännu starkare. Genom t ex besök av gymnasieelever med arbetarbakgrund hos olika högskolor och universitet får de chansen att möta och uppleva studentlivet på ett tidigt stadium.

Efter genomförandet av denna studie har jag kommit fram till att mitt utländska synsätt inte skiljer sig från det svenska, att jag ser på social snedrekrytering och dess betydelse för rekryteringen av invandrarstudenter precis som den skildras i all svensk litteratur jag har tagit i anspråk. Vidare får de flesta av svenska författarna inspiration av andra, utländska sociologer, pedagoger, andra skribenter och det tycker jag betyder att vi har en gemensam världsbild oavsett härkomst eller klasstillhörighet.

Som en övergripande slutsats till min studie skulle jag uttrycka att både familj, skola, klasskamrater och kompisar kan vara avgörande komponenter för barnets införskaffande av de kunskaper som försäkrar hans/hennes framtid. Frågan är vilken av dessa beståndsdelar är starkast, vilken är överlägsen och lyckas spela ut dem övriga.

6. Förslag till förbättringar och vidareforskning

Att adoptivbarn inte räknas med till invandrargruppen anser jag är fel och att det ger en inkomplett och missvisande bild om den sociala snedrekryteringen och snedrekryteringen till högre studier. Att gäststudenter samt free movers och utbytesstudenter inkluderas i statistik anser jag också vara felaktigt eftersom om dessa kan vi inte fastställa framtida prognos även om de är folkbokförda i Sverige i o m att de kommer kanske inte att bo kvar efter avslutade studier. Det är dessa två aspekter som skulle kunnat förbättras i framtida statistiska analys. Barn som har den ene förälder utrikes född och den andre svensk är ett mer invecklat och t o m ett känsligt ämne som jag har svårt att uttala mig om.

I min studie har jag tagit i beaktande nyrekryterade studenter och det resultat jag har fått fram är att när det gäller rekryteringen till högre utbildning så är problemet löst. Frågan är om dessa nya studenter klarar sig genom hela utbildningen. Det vore spännande med en undersökning som visar detta. En annan idé om vidare forskning är att studera hur det ser ut på arbetsmarknaden för studenterna med utländsk bakgrund efter avslutad utbildning. Det finns existerande data angående detta fenomen och en litteraturstudie som berör ett sådant tema skulle vara intressant.

Referenser

- Befring, Edvard.(1994). *Forskningsmetodik och statistik*. Lund: Studentlitteratur
- Bernstein, Basil. & Lundgren, Ulf P. (1983). *Makt, kontroll och pedagogik*. Lund: Bröderna Ekstrands Tryckeri AB
- Bourdieu, Pierre. (1994). *Kultursociologiska texter*. I urval av Donald Broady och Mikael Palme. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion
- Bourdieu, Pierre. (1992). *Kultur och kritik*. Uddevalla: Mediaprint AB
- Bryman, Alan. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Trelleborg: Liber
- da Silva, António Barbosa. & Wahlberg, Vivian.(1994). Vetenskapsteoretisk grund för kvalitativ metod. I Starrin, Bengt. & Svensson, Per- Gunnar. *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur
- Eriksen, Thomas Hylland. (2000). *Etnicitet och Nationalism*. Nora: Nya Doxa
- Erikson, Robert. (1998). Lika möjligheter? Livschanser och sociala bakgrund. I *Social bakgrund Utbildning Livschanser*. Rune Åberg (red). Stockholm: Carlsson Bokförlag
- Erikson, Robert. & Jonsson, Jan- O. (1993). *Ursprung och utbildning –social snedrekrytering till högre studier*. Huvudbetänkande av Utredningen om den sociala snedrekryteringen till högre studier. Stockholm: SOU 1993: 85
- Forneng, Stig. (2002). *Många nybörjare med utländsk bakgrund*. Statistisk meddelande: Högskoleverket
- Forneng, Stig. (2002). *Den sociala snedrekryteringen består*. Statistisk meddelande: Högskoleverket
- Forneng, Stig & Foss, Ewa. (2005). *Universitet och högskolor. Studenter och examina i grundutbildningen 2003/2004*. Serie Utbildning och forskning: Statistiska centralbyrå och Högskoleverket
- Forneng, Stig & Gärdqvist, Anna.(2004). *Utländsk bakgrund för studerande i grundutbildning 2003/2004 och forskarutbildning 2002/2003*. Serie Utbildning och forskning: Statistiska centralbyrå och Högskoleverket
- Foss, Ewa. (2003). *Bakgrund avgör valet till högskola*. Valfärdsbulletin Nr 1: Statistiska centralbyrå

- Gesser, Bengt. (1985). *Utbildning Jämlikhet Arbetsdelning*. Lund: Studentlitteratur
- Gundhäll Wood, Anki. (2004). *Ny institution ska stöda nätverk för rekrytering Sveriges universitets lärarförbund*. SULF: s tidning Nr 16
- Johansson, Carolina; Kahlroth, Marie & Landgren, Ingeborg. (2004). *Uppföljning av Sveriges nätuniversitet. Tillgänglighet, rekrytering och extra ersättning*. Högskoleverkets rapportserie 2004: 30R
- Jönsson, Ingrid; Trondman, Mats; Arnman, Göran & Palme, Mikael. (1993). *Skola – fritid – framtid. En studie av ungdomarnas kulturmönster och livschanser*. Lund: Studentlitteratur.
- Lorentz, Hans. (2001). *Forskning om mångkulturalism i Sverige utifrån ett pedagogiskt perspektiv*. Pedagogiska rapporter nr. 77. Lund: Pedagogiska Institutionen
- Lorentz, Hans. (2005). *Utbildning för breddad rekrytering: Pilotprojekt Mångfaldslinjen Collegeår 2002/2003*. Pedagogiska rapporter nr. 84. Lund: Pedagogiska Institutionen
- Nilsson, Åke. (1999). *Invandrare – 500 000 eller 1,7 miljoner?* Valfärdsbulletin Nr 4: Statistiska centralbyrå
- Nyberg, Rainer.(2005). *Skriv vetenskapliga uppsatser och avhandlingar med stöd av IT och Internet*. Lund: Studentlitteratur
- Olsson, Anna- Karin. (2000). *Utbildningsnivå för utrikesfödda*. Statistiska meddelande: Statistiska centralbyrå
- Rapport från Rekryteringsdelegationen Dnr 22/04. *Breddad rekrytering. En fråga om visioner, incitament och attityder*. (2004). Stockholm: Edit Stockholm
- Statens offentliga utredningar. (2000). *Mångfald i högskolan*. Slutbetänkande av utredningen om social och etnisk mångfald i högskolan. Stockholm: SOU 2 000:47
- Strandell, Gustav & Hedman, Ulrika. (2005). *Tillsammans- integration i svenska samhället*. Befolkning och världsstatistik: Statistiska centralbyrå
- Utbildning i Sverige. Folkets utbildning.(2005). I *Utbildningsstatistik årsbok 2005*. Statistiska centralbyrå
- Öst, Ulrika.(2001). *Högskolestuderande med utländsk bakgrund*. Valfärdsbulletin Nr 1: Statistiska centralbyrå
- Åberg, Rune.(1998). Inledning. I *Social bakgrund Utbildning Livschanser*. Rune Åberg (red). Stockholm: Carlsson Bokförlag

Åsberg, Rodney. (2001). *Det finns inga kvalitativa metoder –och inga kvantitativa heller för den delen*. Pedagogisk Forskning i Sverige Arg 6 Nr 4.

Andra elektroniska källor:

www.lub.lu.se inklusive LOVISA, XERXES, LIBRIS

www.ne.se

www.hsv.se inklusive NU: s databas

Muntliga källor:

Svar via e-mail ifrån Ewa Foss på SCB, 2005-04-07

Uppllysning av Olof Nelsson på Utvärderingsenheten, 2005-05-13

Upplysningar som gavs av Ulf Torper vid handledning, 2005-05-13